

TTK'da Meydana Gelen İşkazası ve Meslek Hastalıklarının Hukuki ve Mali Durumu

The Financial and Legal Aspects of Accidents and Occupational Diseases Occurring at TTK

Nuri Ali AKÇIN *
Esin HAMARAT **

Ö Z E T

Bu çalışmada; TTK'da meydana gelen işkazası ve meslek hastalıklarının hukuki ve mali yönleri araştırılmıştır, önce, yıllar itibarıyla şahısların ve SSK'nın açtığı tazminat davaları incelenmiştir. Sonra, dava sonuçlarına göre TTK'nın ödemesi gereken tazminat miktarları ile bu tazminat miktarlarının kömür maliyetine olan katkısı belirlenmiştir.

A B S T R A C T

In this study, legal and financial aspects of the accidents and occupational diseases occurring at TTK have been investigated. Firstly, the legal suits brought up by individuals and SSK are studied according to the years. Then, the compensations to be paid by TTK as a result of these suits and their contribution to the cost of coal has determined.

* Y.Doç.Dr., Maden Yük.Müh., ZKÜ Maden Müh.Böl., ZONGULDAK

** Maden Müh., ZONGULDAK

1. GİRİŞ

Yeraltı kömür madenciliği, gelişmiş ülkelerde dahi en ağır ve en riskli iş kollarının başında gelmektedir. Madencilik çalışmaları sırasında yürütülen çalışmanın koşullarından ve işin doğasından kaynaklanan güvenlik ve sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar işkazası veya meslek hastalığı sonucu malûl kalmaya veya ölümlere yol açmaktadır. Madencilikte işkazası ve meslek hastalığı riski yüksek olguyu için %7 gibi en yüksek baremden sigorta primi ödenmektedir.

TTK, yürürlükteki yasa ve tüzükler çerçevesinde işçi sağlığı ve işgüvenliğine yönelik yatırımlar yapmasına ve önlemler almasına karşılık işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle sürekli olarak gündemde kalan bir kuruluştur. Bu çalışmada 1989-1992 yılları arasındaki işkazası ve meslek hastalığı istatistiklerinden hareket edilerek kurum aleyhine açılan davalar incelenmiştir. Açılan dava sayıları, karara bağlananlar ve bunlar için kurumun ödediği tazminat miktarları ve bunun kömür maliyetine olan şarjı araştırılmıştır.

2. TTK'DA METDANA GELEN İŞKAZALARI

TTK'da meydana gelen işkazaları, oluşyeri ve oluş şekline göre gruplandırılabilir. İşkazası ve meslek hastalığı nedeniyle açılan dava kayıtları 1989 yılından buyana bilgisayarlar da kayıtlı olduğu için 1989-1992 yılları arasındaki istatistik veriler incelenmiştir (çizelge 1)(1).

Çizelge 1 ve şekil 1'den görülebileceği gibi ölümlü kazalara daha çok • göçük ve nakliyat •• kazalarında karşılaşılmakla birlikte grizu patlamalarında toplu ölüm olaylarına rastlanmış olması bir gerçektir, yaralanma ile sonuçlanan kazalarda da göçük kazaları ilk sırayı almaktadır.

Ocak dışında meydana gelen kazalarda ölümlü kaza sayısı oldukça azdır. Ocak dışı işkazaları en fazla malzeme taşıma ve kullanma sırasında meydana gelmektedir.

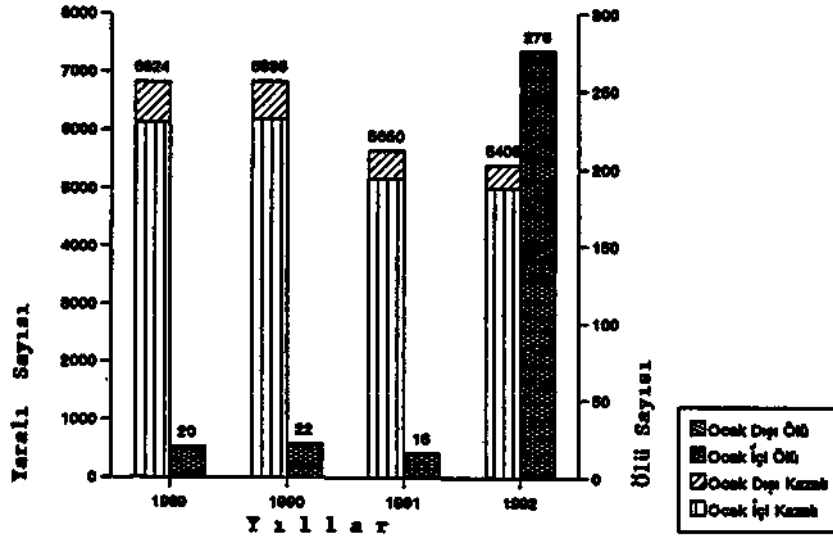
İşkazalarında yaralı ve ölü sayıları yanında kazalarda kaybedilen işgünü sayısı, Kaza Sıklığı ve Kaza Ağırlık Oranı gibi büyüklükler de gözönünde bulundurulmalıdır (çizelge 1).

Çizelge 1. TTrCda Meydana Gelen İ; Kazalarının Oluş Yerine Göre Dağılımı(TTK, 1889-1992) < ' >

KAZA NEDENİ		1989			1990			1991			1892		
		ÖLÜ	YARALI	SAYISI	ÖLÜ	YARALI	SAYISI	ÖLÜ	YARALI	SAYISI	ÖLÜ	YARALI	SAYISI
OCAK İÇİ KAZALAR	1.Grizu ve Gazlar	2	299	300	5	275	272	0	180	180	265	200	125
	Z Göçükler	14	2466	2476	9	2692	2700	13	2216	2224	9	2051	2056
	3.Nakliyat	3	543	546	3	433	436	1	382	383	1	346	347
	4.Patlayıcı Maddeler	0	0	0	2	5	5	0	3	3	0	6	6
	5.Makina ve Elektrik	0	85	85	2	51	83	1	73	74	0	80	80
	6.Malzm. Tas.ve Kiri.	0	1371	1371	0	1436	1436	0	1187	1187	0	1155	1155
	7.Muhte«	0	1369	1359	1	1261	1262	0	1128	1128	0	1162	1162
	Ocak İci Toplam	19	6133	6137	22	6153	6194	15	5168	5178	275	5000	4831
OCAK	1.Nakliyat	1	78	76	0	113	82	0	40	40	0	32	32
OIŞİ	2.Makina ve Elektrik	0	122	122	0	97	97	1	103	103	0	70	70
	3.Malzm. Ta«.ve Kut.	0	314	314	0	259	259	0	201	201	1	168	168
	4.MuhteW	0	177	177	0	184	184	0	137	137	0	133	133
KAZALAR	Ocak Duı Toplam	1	691	689	0	653	622	1	481	481	1	403	404
GENEL TOPLAM		20	6824	6826	22	6806	6816	16	5850	5660	276	5403	5335
Üretim Miktan (Ton)	TOvönan	6258784			5628747			5209140			4780719		
	Satılabilir	3038448			2745242			2761710			2828166		
IOOOOTonTikönana Kniasoutı	KarfftkOatan rOtnal)	10.94			12.18			10.88			11.85		
10000Y«vmly«y» Kaza Samı	KaqaKObn (Oman)	7.02			8.2			7.44			7.06		
Kayıp İ« Günü	(Olümlü+Yaralı)	253673			268195			193455			2171775		
Kam		0.27			0.35			0.27			4.57		
SıMıfıı	Yaralı	9327			108.85			95.54			88.54		
Kaza Aüririk Payı		3.47			4.27			327			35.88		

* Kaza SıWıöı«(rCazaSayıı«ek» İf 8aaU)*1,000,000

- Kaza Afırlık Payı«(İşten Alınan Günler/Efektif İf 8aaU)*1,000

Şekil 1. Yıllar İtibariyle Taralı ve Ölü Sayısı (1)

3. TTK'DAKI MESLEK HASTALIKLARI

Ülkemizde pek çok sanayi kolunda görülen meslek hastalıklarının %57'sini Pnomokonyozlu lar oluşturmaktadır. Pnomokonyoz genel bir tanım olup, akciğerin regresiv fibrotik hastalıklarıdır.. Kurumda görülen pnomokonyoz daha çok siliko-antraktoz şeklindedir .(2). Havzada pnömokonyoza karşı etkin mücadele 1968 yılında başlatılmıştır, özel Mr tedavisi bulunmamakla birlikte, hastalığın ilerlememesi için tedbirleri alınabilir.

Pnomokonyoz tanısı konusunda şüpheli bulunan bir işçi TTK Sağlık Dairesi Başkanlığı tarafından SSK'na bildirilmektedir. Kesin tanı ve daha sonraki aşamalarda periyodik kontroller SSK tarafından sürdürülmektedir.

SSK'na meslek hastalığı tanısı ile başvuran ve maluliyet alan toplam işçi sayısı başlangıçtan 31.12.1993 tarihine kadar 26 667 kişidir. Başvuruların son 10 yıllık dağılımı çizelge 2'de verilmiştir (3).

Çizelge 2. Meslek Hastalığı Tanısı ile SSK'na Başvuran ve Maluliyet Alan İşçi Sayıları (3).

Başvuru Yılı	Başvuru No'su Başlangıç - Bitiş	Başvuru Sayısı
1983	19201 - 19396	196
1984	19397 - 19645	248
1985	19646 - 19792	146
1986	19793 - 20025	232
1987	20026 - 20090	64
1988	20091 - 20276	185
1989	20277 - 20941	664
1990	20942 - 22037	1095
1991	22038 - 23578	1540
1992	23579 - 25284	1705
1993	25285 - 26667	1382

* Emekli işçilerin başvuruları da dahildir

** 20.5.1991 den önceki rakamlar TTK'nın ihbar ettiği sayıları gösterir

4. İŞKAZASI VE MESLEK HASTALIĞI DAVALARI

4.1 İşkazası Davaları

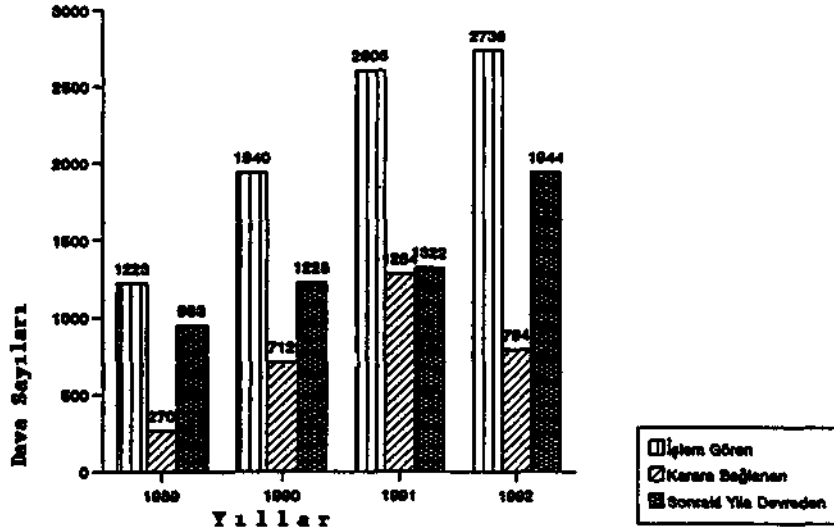
Yaralanma (maluliyet) veya ölümle sonuçlanan işkazaları hem cezai ve hem de maddi ve manevi tazminatlar yönünden dava konusu olmaktadır.

4.1.1 İşkazası Ceza Davaları

1989 yılı sonuna kadar TTK'da meydana gelen işkazaları 151 sayılı "Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun" hükümlerine göre kovuşturulmuştur. Bu kanunun hükümlerine göre işkazalarında kurum kusurlu bulunduğu takdirde kuruma ancak para cezası verilmiştir. Ancak, bu kanunun bazı maddeleri Anayasanın Eşitlik tikesine ve İnsan Haklarına aykırı olduğu gerekçesi ile iptal edilmişti.

Çalga 3. İf Kanlan Davalan 0989-1992) (* >

DAVA DÜFLUMU	DAVA TÜRÜ	1989			1990			1991			1992		
		Sahas	SSK	Toplam	Sahas	SSK	Toplam	Sahas	SSK	Toplam	Sahas	SSK	Toplam
Bir Önceki Yıdan Devreden	Malîyety	478	7	485	783	11	794	1070	3	1082	1188	13	1178
	Ölümü	61	45	106	102	57	159	117	29	146	78	65	143
	Toplam	539	52	591	885	68	953	1186	32	1228	1244	78	1322
Yeni Açılan Davalar	Malîyety	511	4	515	801	10	811	1078	15	1083	938	110	1048
	Ölümü	101	17	118	144	32	176	180	105	285	282	41	323
	Toplam	612	21	633	945	42	987	1258	120	1378	1220	151	1371
İçlem Gören Davalar	Malîyety	958	11	969	1584	21	1605	2157	18	2175	2149	123	2272
	Ölümü	182	62	224	348	66	414	297	134	431	360	106	466
	Toplam	1150	73	1223	1932	110	2042	2454	152	2606	2509	229	2738
Karan Davaları	Malîyety	205		205	508	18	526	981	5	986	543	65	608
	Ölümü	80	5	85	129	60	189	218	69	287	90	68	158
	Toplam	285	5	290	637	78	715	1199	74	1273	633	133	766
Bir Sonrakı Yıla Devreden	Malîyety	783	11	794	1078	3	1082	1106	13	1119	1908	28	1934
	Ölümü	102	57	159	117	29	146	78	65	143	270	40	310
	Toplam	885	68	953	1195	32	1228	1244	78	1322	1878	68	1944

Şekil 2. takazası Davalarının Yıllara Göre Dağılımı

4.1.3 Iskazası Davalarının Seyri

Şahıslar adına açılan davalarda; iskazasmdan malul kalma veya ölüm nedeniyle doğacak her türlü hakların tazmin edilmesi için bir dava dilekçesi ile başvuru yapılmaktadır. Dilekçede genellikle; manevi tazminat için talep ve dava hakkı saklı kalmak üzere kısmi bir (1000 TL gibi) maddi tazminat talep edilmektedir. Ancak, maddi tazminatla birlikte manevi tazminat için de aynı anda başvurulması da olasıdır. Açılan dava ile ilgili bilgiler SSK ve TTK'dan temin edildikten sonra İş Mahkemesi hakiminin takdirine göre dosya bir veya üç kişilik bilirkişi incelemesine gönderilmektedir. Taraflar kusur bilirkişilerinin verdiği kusur oranlarında anlaşılırsa dosya tazminat miktarlarının hesaplanması için hesap bilirkişisine gönderilmektedir. Bu aşamada maddi tazminat miktarının arttırılması ve manevi tazminat ödenmesi talep edilmektedir, ilk kusur raporunda anlaşma sağlanamazsa dosya başka bir bilirkişi heyetine gönderilmektedir. Birinci raporla ikinci rapor uyuşursa hesap bilirkişisine, uyuşmazsa üçüncü bir kusur incelemesine gönderilmektedir. Hesap raporu alındıktan sonra temyiz yolu açık olmak üzere dosya karara bağlanmaktadır. SSK'nın actığı davalarda da aynı yol izlenmektedir.

Eğer, bilirkişi raporlarında 3. şahıslara kusur izafe edilirse mahkeme aşamasında bu şahısların da davaya katılımını sağlamak için TTK mahkemeye suç duyurusunda bulunmaktadır. 3. şahıslar kusurlu görürse toplu sözleşmenin 92. maddesine göre sendika ve kurum temsilcilerinden oluşturulan bir kurul dosyayı inceleyerek rücu davası açılıp-açılmamasına karar vermektedir. 3. şahısların kusuru barizse dava açılmaktadır.

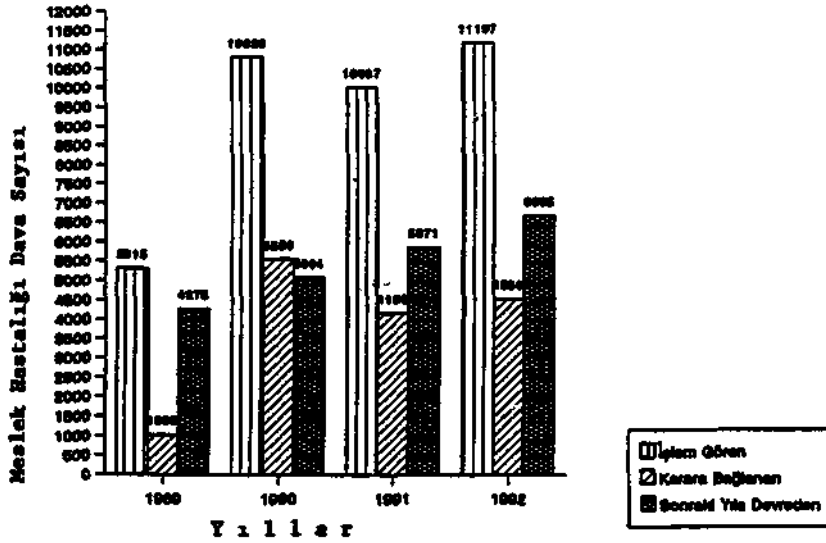
4.2 Meslek Hastalığı Tazminat Davaları

4.2.1 Dava Sayıları

Meslek hastalığı sonucunda malul kalan işçiler veya yaşamını yitirenlerin yasal varisleri gene Borçlar Kanunu ve İş Kanununun ilgili maddelerine göre kurum aleyhine dava açmaktadırlar. Yine, 506 sayılı SSK kanununun 26. maddesine göre meslek hastalığına yakalanan kişiye SSK'nın ödemiş olduğu maluliyet gelirini ve diğer masrafları rücu almak üzere actığı davalar vardır. Yıllar itibarıyla şahısların ve SSK'nın acmış olduğu olumlu maluliyet davası sayıları ile işlem gören ve karara bağlanan dava sayıları Çizelge 4'de ve dağılımları Sekil 3'de verilmiştir (4).

Çizelge 4. Meslek Hastalığı Davaları (1989-1992) (4)

		1989			1990			1991			1992		
Bir Öncelki Yılından Devreden	Maliyet	441	390	531	1282	803	2085	1896	1014	2980	2284	1377	3771
	Ölümü	563	393	1348	1445	745	2190	1461	623	2104	1572	528	2100
	Toplam	1394	783	2177	2727	1548	4275	3447	1637	5084	3856	1905	5871
Yeni Açılan Davalar	Maliyet	1490	435	1915	4188	828	4927	3248	730	3978	3250	890	4150
	Ölümü	850	371	1221	1211	527	1538	521	158	977	577	305	1182
	Toplam	2330	806	3136	5399	985	6365	4067	888	4955	4127	1205	5332
İçten Geçen Davalar	Maliyet	1821	825	2746	5451	1841	7082	5212	1744	8958	5858	2777	3415
	Ölümü	1803	764	2367	2358	1072	3728	2302	778	3061	2449	533	3282
	Toplam	3724	1589	5313	8107	2713	10810	7514	2522	10037	8087	3310	11697
Karara Bağlanan Davalar	Maliyet	638	22	681	3435	447	3032	2818	357	3185	2725	537	3282
	Ölümü	358	19	377	1175	449	1624	780	251	961	871	378	1250
	Toplam	997	41	1058	4600	896	4656	3598	618	4186	3596	915	4532
Bir Sonrakı Yıla Devreden	Maliyet	1292	803	2085	1988	1014	2980	2394	1377	3771	2913	1740	4853
	Ölümü	1445	745	2190	1461	623	2104	1572	528	2100	1578	454	2032
	Toplam	2727	1548	4275	3447	1637	5084	3966	1905	5871	4491	2194	6885

Şekil 3. Meslek Hastalığı Davalarının Yıllara GŞre Dağılımı

Meslek hastalığı dava sayısı işkazası dava sayısının 2-3 katıdır, özellikle, 1990 yılından sonra toplam işlem gören dava sayısı on binin üzerinde seyretmektedir. 1989-1992 yılları arasında dava sayıları sırasıyla 5315, 10 820, 10 037 ve 11 197'dir. Karara bağlanan dosya sayısı ve yüzdeleri gene sırayla 1038, %19,53; 5556, %51,35; 4166, %41,51 ve 4530, %40,46'dır.

4.2.2 Davaların Seyri

Bunlarda da işkazası davalarına benzer bir yol izlenmektedir. Şahıslar meslek hastalığı nedeniyle uğradıkları kayıpların tazmini için, SSK ise işçiye ödediği maluliyet gelirini, yapılan giderleri ve kurumun uğradığı zararları geri almak için rücu davası açmaktadır. Gerekli evraklar SSK ve TTK'dan sağlandıktan sonra dosya kusur bilirkişilerine gönderilmektedir.

Meslek hastalığı bilirkişi incelemeleri aşağı-yukarı standart hale gelmiş bir hesaplama yöntemiyle yapılmaktadır. Bu hesaplamada; işçinin işe girişteki yaşı, yeraltında çalıştığı işler ve süreleri« aldığı maluliyet ve işten ayrılma tarihi gözönünde bulundurulmaktadır. İşletmeler gerekli önlemleri alsalar dahi yeraltı çalışmalarında işçilerin kaçınılmaz bir maluliyete uğrayacakları kabul edilmektedir. İşçinin yeraltında çalıştığı yerin niteliğine bağlı olarak kabul edilen kaçınılmaz maluliyet oranları çizelge 5'de verilmiştir.

çizelge 5. 32 Yıllık Meslek Yaşamına Göre Kaçınılmaz Maluliyet Oranı (%)

İşi	Kaçınılmaz Maluliyet (%)
Lağımıcı	12
Oomuzdamcı, Tabancı	11
Kazmacı, Tamirci, Taramacı	10
Barutçu ve Nakliyat İşleri	9
Nezaretçi ve Diğer	8

İşçinin çalıştığı gruplar çalışma sürelerine göre ağırlıklı * bir ortalama alınarak maluliyet payları hesaplanmaktadır. 18 yaşında işe giren bir işçi için normal çalışma süresi 32 yıl kabul edilip daha büyük yaşlarda işe girenler için her fazla yaş nedeniyle 1/3 oranında indirim yapılmaktadır.

İşletmenin neden olduğu maluliyet ve kaçınılmaz maluliyet oranları belirlendikten sonra dosya, hesap bilirkişisine gönderilerek kurumun şahıslara veya SSK'na ödemesi gereken tazminat miktarları hesaplatılmaktadır. Hesaplamadan sonra temyiz yolu da açık olmak üzere dava karara bağlanmaktadır.

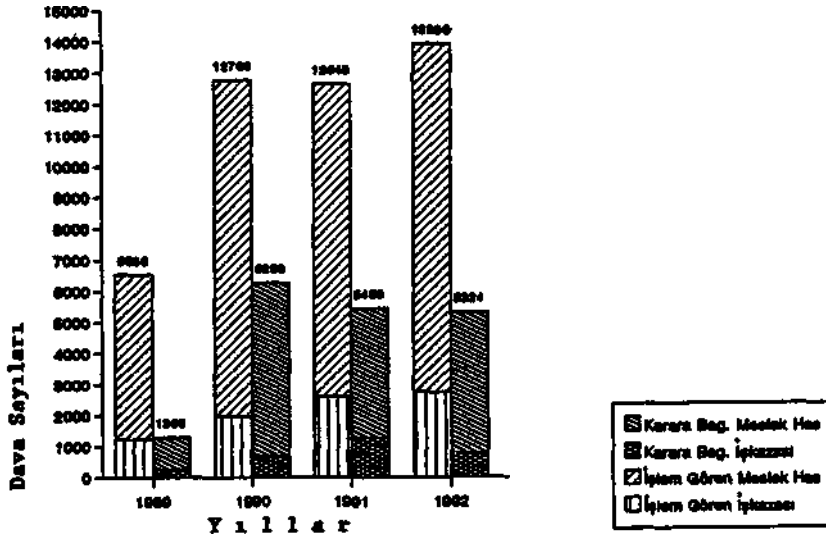
4.3 Davalarda Karşılaşılan Sorunlar

tşkzası ve meslek hastalığı nedeniyle açılan davalarda karşılaşılan sorunları; davalı kurum TTK, davacılar ve mahkemeler açısından ele almak gerekir.

Bunun için öncelikle yıllar itibariyle; açılan, işlem gören ve karara bağlanan dava sayılarına topluca bakmak gerekir (çizelge 6. ve Şekil 4.). Yılda toplam olarak 10 binin üzerinde dava dosyası işlem görmekte ve bunların ancak %40'ı karara bağlanabilmektedir.

Çizelge 6. Yıllar İtibariyle İşlem Gören ve Karara Bağlanan Toplam Dava Sayıları

Dava Türü		1989	1990	1991	1992
T S K & Z A S I	Şahıs İşlem Gören	11550	1830	2454	2509
	Şahıs Karara Bağ.	265	634	1210	633
	SSK İşlem Gören	73	110	152	229
	SSK Karara Bağlanan	5	79	74	161
	Toplam İşlem Gören	1223	1940	2606	2739
	Toplam Karara Bağ.	270	712	1284	794
M E 8 L E K	Şahıs İşlem Gören	3724	8107	7514	8087
	Şahıs Karara Bağ.	997	4633	3548	3596
	SSK İşlem Gören	1589	2713	2523	3110
	SSK Karara Bağlanan	41	896	618	934
	Toplam İşlem Gören	5313	10820	10037	11197
	Toplam Karara Bağ.	1039	5556	4166	4530
Toplam tş Gören		6536	12760	12643	13935
Toplam Karara Bağ.		1308	6268	5450	5306

Şekil 4. Yıllar İtibariyli İşlem Gören ve Karara Bağlanan Toplan Dava Sayıları

TTK bu davaları 5 hukuk müşaviri ve 16 avukatla izlemektedir. Birleştirilen dosyalarla birlikte kişi başına 250 dava dosyası düşmektedir. Kaldığı, bu kadro bu davalar yanında kurumun muhatabı olduğu ceza davalarını, hukuk davalarını, icra davalarını, kıdem tazminatı davalarını v.d. izlemektedir.

Zonguldak'ta dört iş mahkemesi bulunmaktadır. Mahkeme başına 4000'nin üzerinde dava düşmektedir. Teknik donanım ve personel açısından yetersiz kalan mahkemelerin bu ortamda davaların hızla sonuçlandırmaları olanaksızdır.

Kurumun içinde bulunduğu mali darboğazlar, karara bağlanan tazminat miktarlarının ödenmesinde gecikmelere neden olmaktadır.

Meslek hastalığı nedeniyle yapılan müracaatlarda emeklilikten itibaren 10 yıllık yükümlülük süresi geçmişse maluliyet oranının yeniden belirlenmesi için dosyanın Yüksek Sağlık Kuruluna (YSK) gönderilmesi gerekmektedir. YSK'na giden bir dosya 1,5-2 yıldan önce dönmediği için mahkeme sürecini uzatmaktadır.

Kusur incelemesi için bilirkişilere gönderilen dosyalarda yer alan kaza ile ilgili raporlarda çok az teknik bilgi bulunması ve çoğunda da herhangi bir kaza krokisi bulunmaması değerlendirmede sıkıntılara yol açmaktadır. Hatta, zaman-zaman isabetsiz yorumlara neden olmaktadır. İşkazası kusur

oranlarının belirlenmesinde standart bir yaklaşım olmadığı için aynı dosya veya benzer olaylar için farklı bilirkişiler farklı kanaatlere varabilmektedir.

Ölümlü işkazalarında, cesetlerin alınması veya ocaktan çıkartılması sırasında savcılığın işveren, sendika ve tarafsız bir üyeden oluşan üç kişilik bir bilirkişi heyeti ile olay yerine gitmesi özellikle 151 sayılı kanun değişikliğinden sonra önem kazanmaktadır. Çünkü, değişen yeraltı koşullarında sonradan yapılacak keşiflerle delil toplanması hemen hemen olanaksızdır.

5. İŞKAZASI VE MESLEK HASTALIĞI DAVALARININ MALİ YÜKÜ

tşkazası ve meslek hastalığı maluliyeti nedeniyle açılan tazminat davalarında işçinin maluliyet tarihinden itibaren ocak içinde 50 ocak dışında ise 55 yaşına kadar çalışabileceği kabul edilir. Bu yaşlara kadar ücreti bilinen yıllar için toplu sözleşme gereği alınabilecek ücret ve diğer haklar hesaplanmaktadır. Bilinmeyen yıllar için hesaplanan miktara her yıl için %5 ilave edilmek üzere muhtemel gelirler bulunmaktadır. Ayrıca, kıdem tazminatı ve Amele Birliği hesabı yapılarak bunlarla ilgili miktar da ilave edilmektedir. 50 ve 55 yaşından sonra işçinin asgari ücretle çalışacağı düşünülerek 60 yaşına kadar hesaplanan muhtemel gelirler ilave edilmektedir. Bulunan bu gelirlerin toplamı maluliyet oranıyla çarpılarak, buna karşılık gelen kazanç kaybı bulunmaktadır.

Bu kazanç kayıplarından, varsa öncelikle işçinin kusuruna karşılık gelen kısmı düşülmekte ve ayrıca kaçınılmazlık için mahkemelerce benimsenen oranda (%100 kaçınılmazlık için %40) indirim yapılmaktadır. Bulunan sonuç rakamdan SSK'ca bağlanan maluliyet gelirinin peşin değeri düşülerek maddi tazminat miktarı hesaplanmaktadır.

tşkazası ölüm olaylarında da aynı ilkeler doğrultusunda işçinin muhtemel kazançları ve kayıpları hesaplanmakta, ölen işçinin desteğinden yoksun kalan yakınlarının sayısına ve yaşına göre belirli paylar ayrılmaktadır. Bu paylardan, kişilere bağlanan sigorta ödemeleri düşülerek maddi tazminat miktarları bulunmaktadır. Meslek hastalığı maluliyet ve ölüm nedeniyle ödenecek tazminat miktarları da aynı şekilde hesaplanmaktadır.

Tazminatlar ödenirken maddi kazanç kayıpları için SSK'nın tesbit tarihinden itibaren yıllık %30'luk yasal faiz uygulanmaktadır. Ayrıca, şahıslar hakedilen tazminatları alabilmek için icra yoluna başvurmak durumundadır. Bu da ödenecek tazminat miktarına yasal faizler, yargılama ve avukatlık giderlerinin yanında %10 oranında icra masrafı ile vekalet ücreti eklenmektedir.

Manevi tazminat miktarları ise yapılan talebe karşılık mahkemenin takdir ettiği miktar Düzerinden olay tarihinden itibaren %30 yasal faizi ile hesaplanmaktadır.

TKK'nın Hukuk Müşavirliği bünyesinde oluşturduğu Uygulama Müdürlüğü, işkazası ve meslek hastalığı muhataplarının mahkemeye başvurmadan yasal haklarını almaları konusunda yardımcı olmaktadır. Tazminat miktarlarını mahkemelerin öngördüğü şekilde hesaplamaktadırlar. Ancak, kurum tahakkuk eden tazminat miktarlarını zamanında ödeyemediği için şahıslar yargı ve icra yolunu seçmektedir. Bu da hem zaman kaybına ve hem de daha fazla maddi kayıplara yol açmaktadır. Geç ödeme sonucu binen, faizler ve mahkeme masrafları nedeniyle çıplak olarak hesaplanan tazminat miktarlarınının 2-2,5 katı büyüklüğündeki meblağlar kurumun kasasından çıkmaktadır.

1989-1992 yılları arasında karara bağlanan işkazası ve meslek hastalığı davaları için mahkemelerin onadığı tazminat miktarları Çizelge 7'da verilmiştir. Çizelgedeki rakamlara, mahkeme masrafları, faizler ve diğer giderler dahil değildir. Sadece, hesaplanan maddi ve talep edilen manevi tazminata karşılık mahkemenin takdir ettiği miktarların toplamıdır (4).

çizelge 7. Yıllar İtibariyle Karara Bağlanan Dosyalar İçin Tazminat Miktarları (TL) (1989-1992) (4)

DAVA TÜRÜ	K.B.	1989		1990		1991		1992	
		Tazminat Miktarı	K.B.	Tazminat Miktarı	K.B.	Tazminat Miktarı	K.B.	Tazminat Miktarı	K.B.
İŞ KAZASI	SAHİS	258	788.062.958	634	1.762.867.421	1210	16.238.254.264	638	4.818.301.891
	SSK	6	20.474.710	78	821.300.181	74	891.511.270	161	1.638.912.238
	TOPLAM	270	778.867.968	712	2.283.967.602	1284	17.129.765.534	799	6.457.214.129
MESLEK HASTALIĞI	SAHİS	697	1.232.134.773	4990	7.708.367.398	8848	4.831.674.183	3888	1.014.877.333
	SSK	41	84.230.317	858	1.228.760.334	618	1.120.194.167	918	2.328.891.131
	TOPLAM	1038	1.288.368.090	6258	8.927.167.732	14666	7.952.172.260	4806	11.341.408.064
GENEL TOPLAM	1308	2.044.932.768	6258	11.211.148.302	14666	24.367.719.424	6308	17.791.622.322	

Çizelge 8'de ise aynı yıllar arsında kurumun kasasından şahıslara ödenen tazminat miktarları verilmiştir. SSK'na ödenmesi gereken tazminat miktarları, kamu kuruluşları arasındaki borç ve alacakları düzenleyen tahkim yasasına gör«

silindiği için bu rakamlara dahil edilmemiştir. Şahıslara ödenen tazminat miktarlarının genel giderler ve maliyet giderleri içindeki payı %1 civarındadır. Karara bağlanan dava sayılarına göre SSK'na ödenmesi gereken miktarlar da dikkate alınarak bir hesaplama yapılırsa bu pay yıllar itibariyle %2,5-3 civarına ulaşmaktadır. Bunun yanında kurumun ödemesi gerekirken ödeyemediği miktarlarda bu oranın artmasına neden olacağı gözönünde bulundurulmalıdır (5).

Çizelge 8. Iskazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle Ödenen Tazminat Miktarları ile TUm ve Maliyet Giderleri içindeki Payları (5)

YILLAR	İş Kazaları	Meslek Hastalığı	TOPLAM	Tüm Giderler İç Payı (%)	Maliyet Giderleri İç Payı (%)	GSMH 1993 Yılı Deflatörüne Göre
1989	2.188.000.000	3.205.000.000	5.393.000.000	1	1	35.274.223.480
1990	3.496.000.000	5.286.000.000	8.782.000.000	1	1	34.482.748.830
1991	4.537.000.000	9.925.000.000	14.462.000.000	0,9	0,7	36.856.221.310
1992	33.292.000.000	16.701.000.000	49.993.000.000	1	1	81.291.634.000

Şahıslara ödenen tazminat miktarlarını güncelleyip bir baza oturtmak için 1993 yılı GSMH Deflatörü gözönünde bulundurulmuş bir hesaplama yapıldığında 1989'da 35 Milyar, 1990'da 34 Milyar, 1991'de 37 Milyar ve 1992'de de 81 Milyarlık ödemenin yapıldığı görülmektedir.

6 SONUÇLAR

TTK'da meydana gelen iskazaları ve oluşan meslek hastalıkları için şahıslar ve SSK tarafından açılan dava sayıları yıllar itibariyle 10 binin üzerinde seyretmektedir. Bu dosyaların ancak %40'a yakın bir bölümü karara bağlanmaktadır. Kararlaştırılan tazminat miktarları zamanında ödenemediği için faiz ve diğer nedenlerle rakamlar büyümektedir. Ödenen tazminat miktarlarının genel giderler ve maliyet giderleri içindeki payı %1 civarındadır.

Kurum bu tazminatları ödemenin yanında işçi sağlığı ve işgüvenliği alanlarında yatırım yaparak iskazası ve meslek hastalığına karşı önlemler almaktadır. En son, Dünya Bankası Kredisi ile aldığı 59 022 345 ABD\$'lık makina teçhizat alımının 21 548 325 ABD\$'lık (%36,5) bir kısmını bu konuya

yönelik teçhizatların teminine harcamıştır. Bu kapsamda; ölçüm aletleri, ferdi maske, hava kapıları, vantilatörler, yeraltı haberleşme sistemi, yangınla mücadele teçhizatı v.b alınmıştır (6). Tüm bunlar yapılırken oluşan bir maluliyetin veya bir can kaybının maddi veya manevi olarak parayla ödenemeyeceği gözardı edilmemelidir. ÖNLEMEK, ÖDEMEKTEN DAHA UCUZDUR.

KATKI BİLDİRME

Bilgilerin derlenmesi sırasında yardımlarını gördüğümüz TTK Hukuk Müşavirliği ve Muhasebe Servisi elemanlarına, Zonguldak 3. İis Mahkemesi Hakimliğine, Zonguldak Barosu avukatlarından Sayın Şenol KÖKTÜRK'e ve SSK Zonguldak Bölge Müdürlüğü personeline teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR:

- 1, TTK İstatistik Yıllıkları, 1989-1992, Zonguldak.
- 2, Türkiye Taşkömürü Madenciliğinde İisçi Sağlığı ve tsgüvenliğine İlişkin Sorunlar ve çözüm önerileri, TMMOB Maden Müh. Odası Zonguldak Şubesi Yayını, Zonguldak, 1992.
- 3, SSK Bölge Müdürlüğü Meslek Hastalığı Kayıtları, Zonguldak, 1994.
- 4, TTK Hukuk Müşavirliği Faaliyet Raporları, 1989-1992, Zonguldak.
- 5, TTK Muhasebe Müdürlüğü Kayıtları, Zonguldak, 1994.
- 6, TTK Dünya Bankası Kredisi Kullanım Raporu, Zonguldak, 1993.

